

A bukanérok

Vitányi Péter

(1989–2011)

2010

Tartalomjegyzék

Témaválasztás.....	2
Az elnevezés.....	2
Eredetük.....	2
A kalózvilág történetírója.....	4
Életmódjuk.....	6
A kalózkódex.....	7
A legénység.....	8
Hírhedt kapitányok, híres expedíciók.....	9
Port Royal.....	11
A bukanérvilág alkonya.....	11
Utószó.....	12
Felhasznált irodalom.....	13
Források:	13
Szakirodalom:.....	13

Témaválasztás*

A félév során egyértelmű volt számomra, hogy szemináriumi dolgozatomat valamely tengerrel kapcsolatos témában fogom megírni, az iránt több érdeklődést mutatok ugyanis, mint a szárazföldi hadviselés iránt. A bukanérokra már korábban is olvastam, először még általános iskolásként Erdődy János *Küzdelem a tengerekért* című, a Képes Történelem sorozatban megjelent könyvében. A téma a későbbiekben is vonzott, úgy gondoltam, ez a mostani szemináriumi dolgozat jó lehetőség arra, hogy kicsit mélyebben beleássam magam.

Az elnevezés

A bukanér szó a francia „boucanier”, illetve az angol „buccaneer” kifejezés magyarított változata. Nyelvünkben - lévén nem vagyunk hajós nemzet - sajnos nincs megfelelő szókészlet a különböző tengerészeti fogalmak kifejezésére, így ebben az esetben is kénytelenek vagyunk ezzel a nem éppen magyaros formával beérni. A kifejezéssel a karibi térség különböző nemzetiségű, rendű, rangú és foglalkozású személyekből verbuválódott XVII. századi kalóz társadalmának tagjait illetik. A szó egyes elképzelések szerint a francia „bouffle” (bivaly) szó eltorzított változata, vagyis a francia bivalyvadászok nevezték magukat így,¹ ennél sokkal valószínűbb azonban, hogy a „boucan” nevű tűzhely típusból származik, amelynek segítségével ezen telepések a bivalyok, szarvasmarhák, disznók húsát elkészítették (az indiánoktól átvett módszer, a hús lassú sütését és ezzel egyidejű füstölését jelenti). A bukanérokot emellett flibusztereknek is szokás nevezni. Ez utóbbi kifejezés eredete még vitatottabb. Az egyik elmélet alapján a „freebooter” (kalóz) szó franciásított verziója, míg mások szerint a kis bárkát jelentő „flyboot” szóból származik.²

Eredetük

Amerika felfedezését követően a spanyolok birtokukba vették Hispaniolát, majd később Kubát, Jamaicát és Puerto Ricót. A hódítók a teljes Újvilágot saját felségterületüknek tekintették, minden igyekezetük ellenére azonban más nemzetek kalandorai is megvetették lábukat az újonnan felfedezett földrészen.

Az első angol hajó 1517-ben tűnt fel az amerikai partoknál, később őket követték a hollandok és franciák. A spanyolok nem tudták őket visszatartani, így sikerült nekik Hispaniola

* A I. Tóth Zoltán Kör a dolgozat közzétételével állít emléket Vitányi Péter hallgatótársunknak.

1 Erdődy, 1964. 140.

2 Marjai, 1994. 100.

szigetének nyugati partvidékén letelepedni. A spanyolok panasszal éltek miattuk az angol és a francia uralkodónál, ők azonban azzal hárították a felelősségre vonást, hogy az adott telepesek nem az ő megbízásukból érkeztek a térségbe, és hogy a spanyol uralkodó felségterületén különben sem az ő feladatuk a rendcsinálás. Ezt követően a spanyolok többször próbáltak katonai erővel érvényt szerezni jogaiknak. Az egyik ilyen eset Pedro Menéndez de Avilés (1519-1574) spanyol kapitány nevéhez fűződik, aki 1567-ben egy francia település teljes lakosságát lemészároltatta. A holttestek nyakába táblát akasztottak ezzel a felirattal: „*Nem mint franciákat, hanem mint hugenottákat öltük meg!*”³ Erre azonban a francia válasz sem váratott sokat magára. 1570-ben Dominique de Gourges korszárkapitány az Avilés támadásának fészkeinek számító Saint Augustine-beli (Florida) San Mateo-erőd teljes őrségét felkötötte, nyakukban a táblával: „*Nem mint spanyolokat, hanem mint gyilkosokat öltük meg őket!*”⁴

A spanyol agresszió miatt a magukat immáron parti testvéreknek (Freres de la cote) nevező angol, francia és holland telepesek összefogtak a nagyhatalom ellen és Sir Francis Drake 1586-os San Domingo elleni támadása után sikerült a „jogos tulajdonosokat” kiszorítaniuk Hispaniola nyugati részéből. A győzelmüket követően egyre több telepes érkezett a területre Európából, minekutána 1625-ben Saint Christopher szigetén létrejött az első közös francia-angol kolónia. A szigeten élő őslakosok egy részét kiirtották, a többieket elűzték, majd a két nemzet határvonallal osztotta fel egymás között a területet. Ennek ellenére sok volt közöttük a konfrontáció, emiatt az angolok elhagyták Saint Christopher-t és áttelepültek Nevis szigetére. Onnan 1629-ben Frederico de Toledo spanyol tengernagy elűzte őket, de a sziget megtartására nem tudott megfelelő katonai erőt hátra hagyni, így aztán a támadás után két évvel sok angol visszatelepült a területre. Látna az angolok sikerét az egyre inkább túlnépesedő Hispaniola szigetén maradt franciák újabb területet foglaltak el a spanyoloktól, nevezetesen Tortuga szigetét. A későbbiekben ez a hely lett a bukanérok központja.

Nagyjából erre az időszakra tehető az, hogy a „parti testvérek” a két fentebb említett kifejezéssel kezdték magukat illetni. Tortuga kalózkodással foglalkozó népessége egyre növekedett, majd 1638-ban spanyol támadás érte a szigetet és az ott találtak nagy részét lemészárolták. Mivel azonban hosszú távon nem tudták megtartani a szigetet, a - támadás idején távollevő - bukanérok kezdtek visszaszivárogni és 1641-ben De Poincy kormányzó hivatalosan is deklarálta Tortuga francia gyarmattá való nyilvánítását, ezzel egyidejűleg az angolokat kiutasította a szigetről. Ezt

3 Marjai, 1994. 98.

4 Marjai, 1994. 99.

követően gőzerővel indult meg az angol és francia gyarmatosítás a Karib-térségben. A spanyolok 1654-ben újfent kiszorították a franciákat Tortugáról. Ezzel párhuzamosan – ugyanezen évben – francia-angol haderő Nicaraguában kifosztotta Nuova Segovia városát. 1655-ben – az angol-spanyol háború során – a William Penn admirális és Robert Venables generális vezette angol flotta sikeresen elfoglalta Jamaicát. A harcokból a részüket tisztességgel kivevő bukanérok – mintegy fizetségként – megkapták Port Royalt, ami innentől kezdve a karibi kalózvilág központjává vált. Nem sokkal később a franciák újfent elfoglalták Tortugát. Az ezt követő néhány évtizedet tekinthetjük a karibi kalózkodás fénykorának.⁵

A kalózvilág történetírója

A bukanérok életéről, társadalmáról és tevékenységéről meglévő legtöbb ismeretünk egy Alexander Exquemelin nevű kortárs elbeszélőtől származik, aki életének egy részében maga is bukanér volt, majd Európába hazatérve papírra vetette az átélt eseményeket. Műve óriási hatással volt a későbbi irodalomra. Például Daniel Defoe 1724-es, *A leghírhedtebb kalózkodásainak és gyilkosságainak története* című műve nagyrészt ezen alapult és minden kétséget kizáróan *Robinson Crusoe* (1719) című fő művéhez is jócskán merített ebből a híres író.⁶

Exquemelin feltehetően 1646-ban született Honfleur-ben (Franciaország) és 1707 tájékán halhatott meg. A szerző bizonyos források szerint tanult sebészetet, de XIV. Lajos 1666-os, a hugenottákat korlátozó rendelete miatt – lévén, ő is az volt – hazájában nem gyakorolhatta az orvoslást. Ezt követően elszegődött a Francia Nyugat-Indiai Társasághoz, amelynek kötelékében 1666 tavaszán Tortuga felé vezetett az útja. A Társaság - pénzsűkében lévén – eladta őt a szigeten rabszolgának. Elsőként a kormányzó-helyettes vásárolta meg, majd egy sebészhez került, aki mellett sikerült a már meglévő orvosi ismereteit tovább bővítenie. Rabszolgaként nem kellett sok időt eltöltenie, ugyanis kisvártatva meg tudta váltani szabadságát. Ezt követően állt be a bukanérok közé, hajóorvosként, elsőként Henry Morgan parancsnoksága alá, akinek oldalán két híressé vált akcióban is részt vett (Maracaibo, 1669; panamai expedíció, 1670-1671), majd pedig Roche Brasiliano legénységébe került be. Ott nem töltött el sok időt, ugyanis kilépett a bukanérok közül és egy Kubából induló holland hajóval visszatérve Európába 1672-ben már Amszterdamban volt. A későbbiekben még három amerikai útjáról biztosan tudunk. 1674-ben ő lett de Ruyter admirális – kinek neve a magyar történelemben is ismerősen cseng – a Francia Antillák megtámadására induló,

5 Marjai, 1994. 98–101.

6 Marjai, 1994. 104.

3400 katonával rendelkező flottájának főorvosa. A továbbiakban is a holland tengernagy mellett szolgált, egészen 1676-ig. 1677-ben az angol haditengerészethez jelentkezett, ott azonban a hatályos rendelkezések nem tették lehetővé külföldi orvosok alkalmazását, ezért vissza kellett térnie Amszterdamba. *De Americaenshe Zee-Roovers* (Az amerikai kalózkokról) című művének első kiadása 1678-ban jelent meg Jan ten Hoorn amszterdami kiadótulajdonos gondozásában, ő azonban a szöveget nemcsak átszerkesztette, hanem még ki is egészítette, az olvasószám növelésének reményében. 1679-ben engedélyt kapott, hogy Hollandiában – immáron nemcsak a tengeren – orvosként praktizálhasson (neve szerepel is a korabeli orvosi céhkönyvben), valamint ugyanebben az évben a holland állampolgárságot is megkapta. A könyvet gyorsan elkapkodták, hamarjában megjelent több kiadás is, németre is lefordították. „*Néhányat törvénytelenül másoltak le, ezek a kalózkidadások.*”⁷ 1681-ben a spanyol verzió is megjelent. Ez azonban sérthette a spanyol olvasóközönséget, minekutána egy spanyol márkí közbenjárására Exquemelint – Buena Maison fordítóval együtt – kitiltották Amszterdamból. Ezután mindketten Jamaicába utaztak a San Jeroboam nevezetű hajóval. Exquemelin praktizálásba kezdett San Domingóban, de nem igazán haladt a szekere. 1683-ból újfent egy kalózflotta hajóorvosaként maradt fenn a neve. Ezt követően rövid időre letelepedett Franciaországban, azonban mivel XIV. Lajos ekkoriban megfosztotta a hugenottákat polgári jogaiktól, a kalandos életű orvos újra a Karib-térségben, konkrétan Michel de Grammon bukanér bandájának kötelékben bukkant fel, de 1686-ban visszatért Párizsba, majd jelentést írt a Chagre folyóról, a Francia Királyi Hajóhad felkérésre. Ezt követően életéről viszonylag keveset tudunk, annyi bizonyos, hogy Franciaország végül befogadta, és hogy 1697-ben egy újabb expedícióban vett részt, mégpedig a kolumbiai Cartagena elleni támadásban, Pointis báró oldalán. 1707-től kezdve abszolút semmit nem tudunk róla, nagy valószínűséggel abban az évben halhatott meg.

Könyvének 1684-ben angol kiadása is megjelent, emiatt azonban Sir Henry Morgan, egykori bukanér vezér – aki ekkor már Jamaica lovagá ütött kormányzó-helyettese volt – becsületsértési eljárást indított a könyv kiadói (William Crook és Thomas Malthus) ellen. A pert meg is nyerte, így a második angol nyelvű kiadás már kimosta őt a kegyetlenkedés és paráznaság vádja alól. A hírhedt kalóz 1688-ban bekövetkezett halála után még számos angol nyelvű kiadása látott napvilágot az elbeszélő műnek, a XVIII. század során összesen kilenc. 1686-ban Jacques Lefebvre párizsi kiadótulajdonos jóvoltából az elbeszélésnek francia fordításban megjelent a kibővített változata, a korábbi kiadásokhoz képest tíz fejezettel hosszabb volt (ezek szerint még megvolt az

7 Breverton, 2009. 10.

eredeti kézirat, minek alapján a bővítések sorra kerülhettek). Exquemelin élete vége felé papírra vetette az 1678 utáni időszak kalandos eseményeit is, így aztán 1699-ben *Histoire des Aventuriers Flibustiers* címmel a harmadik kiadás is megszületett.⁸

Exquemelin elbeszélése, jóllehet kissé részrehajló ugyan, de minden esetre a legjobb forrásunk a Karib-térség XVII. századi kalózvilágára nézve. Ezen forrásmű nélkül ismereteink sokkalta gyérebbek lennének, a bukanérok társadalmát, egymás közti viszonyát és életmódját szinte lehetetlen volna rekonstruálni.

Életmódjuk

A bukanérok kezdetben húsfüstöléssel foglalkoztak és – ahogy azt már fentebb leírtam – elnevezésük is ebből származott. Feldolgozandó húсарu bőven akadt, ugyanis a csődbe ment birtokokról valóságos szarvasmarha- és bivalycsordák szabadultak ki, szinte új állatfajtát létrehozva ezzel a vadonban.⁹ Öltözetüket, fegyvereiket és egyéb tárgyaikat is a füstölt hússal való cserekereskedelemmel szerezték be. Ruhaként hosszú, ingszerű ruhát, nadrágot és csúcsos főveget viseltek. Fegyverzetük szablyából és hosszú csövű puskából állt össze. A ruhák tekintetében nem voltak éppen igényesek, viszont fegyvereik az adott korban jónak számítottak. Beszédre sajátos keveréknyelvet használtak. A „parti testvérek” közé beállók családnevükről lemondva új nevet vettek fel és attól kezdve múltjukról sem illett őket faggatni. Párokat alkottak, a párosok egymás között mindenüket megosztották, és ha egyikük örökös nélkül halt meg, egymás örököseivé léptek elő.

A fentebb taglalt kezdeti tevékenységgel már a XVII. század első felében felhagytak és áttértek a húsfüstölésnél jobban jövedelmező – és nemkülönben sokkalta izgalmasabb – kalózkodásra. Eleinte az angolok és franciák zsoldosaiként harcoltak a spanyolok ellen, később aztán a saját szakállukra kezdtek el kalózkodni. Nem okozott gondot az önállósodás, voltak közöttük ugyanis korábbi hivatásos tengerészek és mindenféle mesterséget űző szakemberek, így még a hajó karbantartásához sem volt szükségük külső segítségre. Ezúton lett a „nyersbőrbe öltözött bivaly vadászból fényes csizmát és tollas kalapot viselő tengerész.”¹⁰ A bukanér bandák végleg kicsúsztak az angol és francia kontroll alól, kénytelenek voltak végignézni, ahogy „önálló életre” kelnek.

⁸ Breverton, 2009. 8–13.

⁹ Erdődy, 1964. 100.

¹⁰ Erdődy, 1964. 144.

A kapitányok a legénységet csak az adott expedícióra leszerződötten, sebtében verbuválták össze. Egy-egy akció esetén a bevetett hajók a legkülönbözőbb típusokból álltak össze, attól függően, hogy korábban éppen mit sikerült zsákmányolni. A támadás célpontjáról a legénység szavazással döntött. Foglyokat nem nagyon ejtettek, ha mégis, mindenkit szabadon engedtek három éven belül. Szokásaik nagyban eltértek az európai normáktól. Erre a legjobb példa a vallás kérdése. Az egyház előírásaival általánosságban véve nem sokat törődtek. A hadjáratok előtt azonban közös istentiszteletet tartottak és siker esetén a zsákmány egy részét valamelyik templomnak adományozták. A hadjáratok után gyónás céljával közösen felkerestek egy papot, ilyen esetekben a tetemes bűnlajstrom miatt a folyamat meglehetősen elhúzódott.¹¹

A kalózkódex

A bukanérok egymás közötti viszonyukat íratlan, de nagyon komolyan vett és szigorúan betartott szabályrendszerben foglalták össze. Egymáshoz rendkívül hűségesek voltak, különösen a fent említett párok. Az újonnan érkezőknek eleinte mindenből kölcsönöztek, egészen addig, míg nem jutott egy akció révén saját jövedelemhez, amelyből törleszteni tudott. Önbíráskodásnak nem volt helye. Például, ha valaki meggyilkolta egy társát, és a közösség nem ítélte jogosnak, akkor az életével kellett fizetnie, viszont a tisztességes párbaj megengedett volt.

A legénység a kapitánnyal egy-egy akcióra kötött szerződést. A megállapodásban nagyon pontosan lefektették a feltételeket, és hogy ki mekkora arányban részesedik a majdani zsákmányból. A megállapodást mindenki egyénekenként aláírta. Ha sikertelen volt az akció, akkor a „*nincs préda, nincs pénz*”¹² - elv érvényesült. Elsőként arról döntöttek, mekkora összeg jár a kapitánynak a hajó biztosításáért, majd második lépésben a hajóácsnak utaltak ki egy összeget (rendszerint 100-150 ezüstpénzt). A bevételből ellátmányra is félretettek, körülbelül 200 ezüstöt, a felcser juttatása általában 200-250 ezüst (a legénység számától és a hajó méretétől függően) volt, ezenfelül egy gyógyszeres ládika is megillette. Mindezek rendezése után került sor a sebesülteknek kijáró kártérítés mértékének a megállapítására. Ennek a rendszere a legtöbb esetben a következő volt: jobb kar elvesztéséért 600, balért 500 ezüst járt. Lábak esetén a jobb 500-at, a bal 400-at ért. Kivert szem vagy elveszített ujj esetén a kártérítés mértéke 100 ezüstpénz volt. A sebesültek nem feltétlenül készpénzt, hanem adott esetben rabszolgákat kaptak, 100 ezüstnek felelt meg egy.

Miután az imént taglaltakat maradéktalanul kifizették, akkor kerülhetett sor a fennmaradó

11 Marjai, 1994.

12 Breverton, 2009. 48.

összeg felosztására. Ilyenkor mindannyian ünnepélyes esküt tettek a Bibliára, hogy egyikük sem vett el semmit a közösből, mielőtt sor került volna az elosztásra. A tisztek nagyobb arányban részesültek, mint a legénység közösleges tagjai. A kapitány öt vagy hat részt kapott, a másodtisztt kettőt, a többi tiszt egy és kettő között valamennyit. A matrózok egyenlő részt kaptak, egyedül a hajósinas volt az, akinek ennek a felével kellett beérnie.¹³

Azt a bukanéért, aki a szabályokat nem tartotta be (önhatalmúlag megölte egy társát, lopott a zsákmányból stb.) azt a közösség kivetette magából, vagy pedig meg is ölte, éppen ezért általában mindenki betartotta azokat.

A legénység

A bukanérok hajóin általában semmi gond sem volt a fegyellemmel, lévén hogy mindenki önszántából volt jelen az expedícióban, és mivel részesült a zsákmányból, érdekelt volt az akció sikerében. A hajók fedélzetén napjában kétszer étkezett a legénység, mindenki – még a kapitány is – ugyanazt az ételt kapta, szinte csak húst ettek (főként sertést, de előfordult például teknős is) és elvileg mindenki korlátlan mennyiségben fogyaszthatott.¹⁴

A legfontosabb tisztség természetesen a karibi kalózkodnál is a kapitány volt, azonban egy hadihajó első emberéhez képest meglepően szűk jogkörrel rendelkezett. Tisztségét csak harc, üldözés vagy menekülés esetén töltötte be, ilyenkor viszont teljhatalommal volt felruházva, akár halálos ítéleteket is hozhatott. Ezeket a helyzeteket leszámítva azonban nem sok különbséget mutatott a legénység bármely tagjához képest. A kalózkapitányok általában vakmerő ember hírében álló, köztiszteletnek örvendő személyek közül kerültek ki.

A hajó nem nélkülözhetette a tüzéri tisztet betöltő személyt. Ő képezte ki és irányította az ágyúk kezelésével megbízott matrózokat. Egy jó tüzérnek nem okozott gondot imbolygó hajóról eltalálni egy másik imbolygó hajót. Egy-egy ágyú kezelésével 4-6 ember volt megbízva, ezeket a csoportokat felügyelte a tüzér. Az ő dolga volt vigyázni arra, hogy az ágyúk ne melegedjenek túl, valamint összehangolta az egyes fegyverek működését, mégpedig úgy, hogy a hajó oldalán lévő ágyúk egyszerre süljenek el.

A kalózhajók fedélzetén a kapitány helyettese a kormányos volt. Ezt a személyt a legénység választotta meg szavazással. Az ő feladata volt a matrózok érdekeinek képviselése a kapitánnyal

13 Exquemelin, 1810.

14 Exquemelin, 1810.

szemben, valamint a harcokat leszámítva ő irányította a hajót. Az ő tiszte volt a fegyelem fenntartása, a viták elrendezése. Mindezek mellett ő felelt a pénz igazságos szétosztásáért. Testi fenytés esetén ő volt megbízva a korbácsolással, ilyesmi azonban csak akkor fordulhatott elő, ha a legénység megszavazta azt. Ha egy expedíció során sikerült hajót zsákmányolni, azt rendszerint a kormányos kapta meg, ezáltal egy későbbi akcióban már kapitányként vehetett részt.

A tisztek közé tartozott még a fedélzetmester. Ő felelt az árbocozatért, a vitorlákért, a kötélzetért és a horgonyért. Ő volt továbbá a raktár és az élelmiszer felelőse is. Hadműveletek esetén ő konkretizálta és hajtatta végre a kapitány utasításait.

Szakképzett mesteremberekből gyakran hiány volt a kalózok körében, ezért előfordult, hogy erőszakkal kényszerítették őket a csatlakozásra. Ilyen esetekben a kapitány kiállított egy nyilatkozatot, miszerint az adott személy akarata ellenére vesz részt a kalózkodásban. Perek esetén persze a legtöbb fogságba esett kalóz ilyesmire hivatkozott, de ezeket elég könnyen ki tudták szűrni, akiknél viszont bebizonyosodott, hogy valóban erről van szó, azokat fel is mentették. A szakképzett emberek közül a már említett tüzér és kormányos mellett a hajóácsnak és a hajóorvosnak (vagy adott esetben csak felcsernek) volt még kulcsfontosságú a szerepe. Ács nélkül a hajó sérülés, rongálódás esetén elsüllyedhetett volna, valamint ha sikerült másik hajót zsákmányolni, az ő feladata volt kalózhajóvá átalakítani azt. Általában külön helyet biztosítottak számára a hajón.

A hajóorvos általában nem volt szakképzett, orvosi vizsgával rendelkező valós orvos. Tudását tekintve nem sokban különbözött a borbélytól. Gyakori feladatai közé tartozott a golyók kivétele, a csontok összeforrasztása, a vérzés elállítása, a nemi betegségek kezelése, sőt az amputáció is. Hajóorvos volt például Exquemelin is.¹⁵

Hírhedt kapitányok, híres expedíciók

Az egyik legelső név szerint ismert karibi kalóz Pierre Le Grand volt. Valós nevét nem ismerjük. Egyetlen tettéről tudunk, ami után a „nagy” jelzöt kapta. A történet szerint egyetlen csónakkal és maroknyi legénységgel elfoglalt egy nagy spanyol galleont.¹⁶ Exquemelin szerint az eset 1602-ben történt és a 28 főből álló csapat a hatalmas kincsek mellett egy spanyol altengernagyot is foglyul ejtett.¹⁷ A híres eset után Le Grand úgy gondolta, hogy a csúcson kell abbahagyni, vissza is tért

15 Breverton, 2009.

16 Gosse, 2007. 139.

17 Exquemelin, 1810.

utána Franciaországba és soha többé nem adta a fejét kalózkodásra.¹⁸

Az első kalózvezér, aki egységes csapatot tudott szervezni a bukanérokból, Francois L'Olonnois, eredeti nevén Jean David Nau volt. Ő az 1650-es években érkezett a Karib-térségbe szerződéses szolgálóként. Az utókor minden idők egyik legkegyetlenebb kalózáként tartja számon.¹⁹ Korzáró volt, kalózlevelét 1662-ben kapta a tortugai kormányzótól. Nem annyira nagy hadjáratait, hanem inkább ravaszsága és kegyetlensége miatt vált hamar közismertté. Egy alkalommal úgy menekült meg a spanyol fogságból, hogy társai lekaszabolása után halottnak tette magát, majd spanyol áruhába bújva sikerült megszöknie. Egy másik híres történet szerint az ő elfogására, a kubai kormányzó által kiküldött spanyol hajó teljes, 90 fős legénységét saját kezűleg fejezte le, majd gúnyos levelet küldött a kormányzónak.²⁰ Halálát 1668-ban vagy '69-ben lelte, amikor is egy expedíció során indiánok fogságába került, akik élve darabokra tépték, majd tűzbe vetették és a hamvakat szétszórta a szélben, még az emlékét is eltörölve ezzel az embertelen kalóznak.²¹

A bukanérok talán leghíresebb alakja Henry Morgan. Számos társával ellentétben ő nem akasztófán, vagy egy ütközetben fejezte be életét, hanem megbecsült tisztviselőként halt meg természetes halállal. A hírhedt bukanér 1635-ben született Walesben, fiatal éveit homályosak az utókor számára. Nagy valószínűséggel 1655-ben érkezett Barbadosra, ahol hét évet töltött el, majd 1662-ben átment Tortugára, aztán végülis a jamaicai Port Royalban telepedett le.²² Két leghíresebb akciója a maracaibói kaland és a panamai expedíció volt, mindkettőről Exquemelin tudósít. Maracaibót – ami, jóllehet korábban már több banda is kifosztotta, még mindig gazdag város volt – 1669-ben foglalta el. Már benn volt a városban, mikor a Maracaibói-öböl bejáratát spanyol hadihajók lezárták. Menekülésre esély sem látszott, amikor is Morgan cselhez folyamodott. Saját hajóját gyűjtőhajóvá alakítva az ellenséges flotta közé küldte és felrobbantotta vele a legnagyobb spanyol hajót. Ezután sikeresen legyőzte a maradék flottát. Ezt követően még egy cselre volt szüksége az öböl bejáratát védő erőd őrségének kijátszásához. Sikerült elhitetnie a spanyol parancsnokkal, hogy a szárazföldön készül támadást indítani és miután ennek megfelelően az ellenség átirányozta az erőd ágyúit, Morgan akadályok nélkül megszökött.²³ Legnagyobb szabású akciója az volt, mikor 1671-ben kifosztotta Panamát. Az expedíció után hatalmas zsákmányával cserbenhagyta emberit és kisserű, bizalmasaiból álló csapat élén visszatért Port Royalba.

18 Gosse, 2007. 139.

19 Vallar, 2001.

20 Marjai, 1994. 108–112.

21 Vallar, 2001.

22 Breverton, 2005.

23 Exquemelin, 1810.

Modyford a kormányzó, a neki kijáró részesedés átvétele után, hősként köszöntötte a kalózt,²⁴ aki ezután felhagyott korábbi tevékenységével. II. Károly angol király lovaggá ütötte és Jamaica kormányzó-helyettesévé tette, amely tisztét tizenhét éven át, egészen 1688-ban bekövetkezett haláláig betöltötte.²⁵

Port Royal

1655. május 10-én angol hadiflotta érkezett a ma Kingstoni-öbölnek nevezett térségbe. A támadók számban bőven felülmúlták a spanyol védelmet, így hamarosan egész Jamaica az angolok kezére került.²⁶

A szigeten található Port Royal elfoglalását követően a város a karibi kalózok támaszpontja lett és a sziget kormányzója, bár hivatalosan nem ismerte el, de hallgatólagosan tiszteletben tartotta ezt, mi több a zsákmányból részesedést kapott és esetenként a tengeri rablókat ő látta el megfelelő információkkal az ezüstflottákat illetően. A városban a bukanérok a rabolt árut könnyedén el tudták adni és valóságos iparág épült az ő szórakoztatásukra. A város – lélekszámát tekintve – naggyá nőtte ki magát, de szépnek nem lehetett nevezni. A spanyolok állandó jelleggel napirenden tartották a visszafoglalását, de lévén Anglia megfelelő védelmet nyújtott, ettől nem, vagy csak kis mértékben kellett a város lakóinak tartaniuk. A pusztulást egészen más okozta. 1692. június 7-én természeti katasztrófa érte ugyanis a várost. A földrengés és az azt követő szökőár következtében a település kétharmada elpusztult, több mint kétezer ember lelte halálát. A katasztrófát követően a város továbbra is működött mint támaszpont, de a kormányzóság az öböl túloldalára települt át, megalapítva ezzel Kingstown városát.²⁷

A bukanérvilág alkonya

Miután 1672-ben Sir Henry Morgan, a kalózok korábbi „admirálisa” Jamaica kormányzó-helyettesévé vált, új fejezet nyílt a karibi kalózok történetében. A főhivatalnokká avansált bukanér ugyanis válaszút elé állította korábbi társait: aki felhagy addigi tevékenységével, az kegyelemben részesül és a letelepedéshez földet kap, aki viszont nem, az ellen hajtóvadászatot hirdetett. Az amnesztiát sokan elfogadták, de akik nem, azok is elhagyták Port Royalt, sőt még Jamaicát is és új

24 Marjai, 1994. 118–120.

25 Erdődy, 1964. 148.

26 Buisseret–Pawson, 2000. 8.

27 Marjai, 1994. 121–123.

utakat kerestek maguknak.²⁸

Ezzel a kalózkodásnak az általam tárgyalt szakasza lezárult.

Utószó

Dolgozatomban a bukanérok történetét próbáltam bemutatni. A rendelkezésre álló magyar szakirodalmat meglehetősen szűkösnek találtam, ezért interneten talált idegen nyelvű művekkel egészítettem ki azt. Korabeli források tekintetében Alexander Exquemelin elbeszélésére támaszkodtam.

28 Marjai, 1994. 124.

Felhasznált irodalom

Források:

Exquemelin, Alexander: *The history of the bucaniers of America*. London, 1810.

Kalóznapló: *Morgan kapitány és a karib-tengeri kalózok rémtettei, ahogy Alexander Exquemelin a saját szemével látta*. Szerk.: Terry Breverton. Budapest, 2009.

Szakirodalom:

Breverton, Terry: *Admiral Sir Henry Morgan: „king of the buccaneers”*. 2005.

Buisseret, David – Pawson, Michael: *Port Royal, Jamaica*. 2000.

Erdődy János: *Küzdelem a tengerekért. A nagy felfedező utazások kora*. Budapest, 1964.

Gosse, Philip: *The pirates who's who*. 2007.

Marjai Imre: *Nagy Kalózkönyv*. Budapest, 1994.

Vallar, Cindy: *Flail of the Spaniards*. 2001.